

Slovenská ekonomika v období krízy

Alena Pauličková

ABSTRACT

Global recession has a negative impact also on the countries of the region which have not been European Union members, yet. After the years of growth the Slovak economy has noted a significant decrease. After nine years the GDP of the country noted an inter-year decrease. The economy has been noted by implications of the world economic depression. Mainly the less industrial production has contributed to the decrease of the economy, because of the lower orders from abroad as well as failure of delivery quotas from Russia in January.

ÚVOD

Svetová hospodárska kríza sa v úvode tohto roka už naplno pretavila do vývoja slovenskej ekonomiky. Slovenská ekonomika po rokoch rastu zaznamenala výrazný pokles. Jej výkon sa v I. štvrtroku 2009 medziročne znížil o 5,4 percenta. Česko kleslo o 3,4 percenta, Nemecko o 6,7 percenta.

Väčšina analytikov pred zverejnením výsledkov Štatistického úradu Slovenskej republiky predpokladala, že hrubý domáci produkt (HDP) krajiny po deviatich rokoch zaznamená medziročný pokles. Ekonomovia očakávali prepád hospodárstva v priemere asi o tri percentá. Výsledok je výrazne horší ako ich očakávania. Údaje potvrdili, že ekonomiku poznačili dôsledky svetovej hospodárskej krízy. Hospodárstvo podľa analytikov zabrzdlí najmä oslabený zahraničný dopyt, pre ktorý klesli objednávky mnohých firiem. Negatívny vplyv na HDP mal aj januárový výpadok dodávok plynu z Ruska. Napriek prepádu výkonu ekonomiky by sa krajina mala udržať v popredí Európskej únie.

Zdá sa, že recesia v eurozóne má väčší vplyv na slovenskú ekonomiku ako boli očakávania. Zamestnanosť v sledovanom období dosiahla 2 199,9 tisíca osôb. V porovnaní s rovnakým obdobím roka 2008 klesla o 0,4 percenta. Ekonomika je vo fáze recesie, prudkého spomalenia, ktoré bude pokračovať v nasledujúcich mesiacoch. K poklesu hospodárstva podľa ekonómov prispela najmä menšia produkcia priemyselných firiem pre zníženie objednávok zo zahraničia. Výkonnosť ekonomiky stiahli hlavne nižšie investície a tvorba zásob firiem spoločne s poklesom spotreby domácností. Hospodárstvo zrejme poznačil aj zhruba dvojtýždňový januárový výpadok dodávok plynu z Ruska.

Podľa podpredsedu SDKÚ-DS Ivana Mikloša čísla potvrdzujú, že opatrenia vlády proti kríze sú nedostatočné. Vláda nekoná tak, aby sa zmiernili dopady krízy na ľudí (...), aby sa vytvárali prorastové a prorozvojové impulzy po ukončení krízy. *"Vláda nekoná tak, aby sa zabezpečil rozvoj a aby sa znížilo plytvanie, ktoré je enormné. Máme najnižší prílev investícií zo všetkých krajín V4. Máme 80.000 nových nezamestnaných za posledné mesiace, pričom to nie je konečné číslo. Nastúpil sa trend znovuzadlžovania krajiny a budúcich generácií."* Zároveň pripustil, že dnes už nie je priestor na znižovanie daní. *"V čase, keď sme tieto návrhy dávali, tak sa to ešte dalo, dnes sa to už nedá, pretože vládna koalícia premrhala čas aj peniaze,"* vysvetlil. V oblastiach ako flexibilita Zákonníka práce, odvody, zlepšovanie podnikateľského prostredia a vymožitelnosti práva sa však podľa SDKÚ-DS zmeny ešte stále dajú urobiť. *"Vláda v týchto oblastiach nerobí nič,"* vytkol jej Mikloš. Za negatívny vývoj

slovenskej ekonomiky preto podľa jeho slov preberá politickú zodpovednosť, keďže len *"prešľapuje na mieste, nekoná, je bezradná a rozhadzuje peniaze."*

V iných krajinách európskej únie je to obdobné i horšie.

Česko

Výkon českej ekonomiky sa v I. štvrtroku 2009 medziročne znížil o 3,4 percenta. Je to najhorší výsledok v českej novodobej histórii. Analytici očakávali pokles o 1,4 až 4 percentá.

Maďarsko

Maďarská ekonomika poklesla v prvom kvartáli na medziročnej báze o 6,4 % a jej prepád prekonal aj očakávanie analytikov na úrovni 5,9 %. V porovnaní s predchádzajúcim štvrtrokom oslabil ekonomiku Maďarska o 2,3 %, čo bol už štvrtý kvartálny pokles po sebe. Pod oslabenie hospodárstva sa podpísalo najmä prudké zníženie priemyselnej produkcie, ktorá klesla pre oslabujúci dopyt na hlavných exportných trhoch. Vyplýva to z predbežných údajov štatistického úradu krajiny. Výrazný prepád ekonomiky evidovalo Maďarsko v roku 1991, kedy sa po kolapse plánovanej socialistickej ekonomiky HDP znížil až o 11,9 %.

Nemecko

Výkon nemeckej ekonomiky sa v prvom štvrtroku 2009 prepadol o rekordných 3,8 percenta oproti predchádzajúcemu štvrtroku. Ide o najhorší výsledok od zjednotenia krajiny v roku 1990. Medziročne sa hospodárstvo znížilo o 6,7 percenta, uviedol nemecký spolkový štatistický úrad ako predbežný údaj. Prepád spôsobil predovšetkým slabý vývoz. Výsledok bol horší ako ekonómami odhadovaný trojpercentný pokles. Export klesal v prvom štvrtroku výraznejšie ako dovoz, výsledky ovplyvnili aj slabé investície. Pokles v poslednom štvrtroku minulého roka štatistici revidovali na 2,2 z predbežných 2,1 percenta. Pokles HDP zaznamenalo Nemecko už štvrtý štvrtrok za sebou, čo je najdlhší časový úsek od zjednotenia Nemecka. Vláda predpokladá, že celoročný pokles bude rekordných šesť percent. V budúcom roku však počíta s rastom, hoci nepatrným. Nemecko ako najväčšia európska ekonomika je dôležitým obchodným partnerom krajín únie, vrátane Slovenska. Jej výraznejší pokles sa preto prejaví aj v ostatných krajinách EÚ.

Taliansko a Holandsko

Taliansko v I. štvrtroku 2009 medziročne kleslo o 5,9 percenta. V porovnaní s predošlým štvrtrokom hospodárstvo krajiny kleslo o 2,4 percenta. Holandská ekonomika medziročne klesla o 4,5 percenta, v porovnaní s predchádzajúcim kvartálom o 2,8 percenta.

Eurostat

Medziročná miera inflácie v eurozóne zostala v apríli na marcovej úrovni 0,6 %. V apríli minulého roku to bolo 3,3 %. V rámci celej Európskej únie (EÚ) sa medziročná inflácia v apríli znížila na 1,2 % z marcových 1,3 %, zatiaľ čo v apríli 2008 to bolo 3,6 %. Informoval o tom Európsky štatistický úrad Eurostat. V porovnaní s marcom sa miera inflácie znížila v 15 krajinách. V prípade Slovenska uvádza Eurostat za apríl 1,4 %. Najviac sa v apríli medziročne zvýšili ceny za tabakové výrobky a alkohol (3,3 %), ako aj za hotelové a reštauračné služby (2,6 %).

Slovensko je, žiaľ, krajina, kde sa veľmi často stretávame s „kvázizaručenými“ negatívnymi informáciami. Ako napríklad na jar minulého roku, keď sme počuli zaručené informácie o tom, že naše šance na prijatie do eurozóny sa znižujú, o tom, že inflačné kritérium

neudržíme, o tom, že sme organizačne zle pripravení na prechod na novú menu. Skutočnosť? Dnes sme v eurozóne, infláciu máme na uzde, menu sme zmenili bez problémov.

V týchto dňoch máme opäť ďalšiu „kvázizaručenú“ zľú informáciu o tom, že máme verejné financie v rozklade, že rozpočet je v chaose. Hádžu sa od buka do buka čísla o predpokladanom deficite verejných financií. Ako to teda vlastne je? Dnes nikto z vlády netvrdí, že situácia je ružová. Pripomeňme si však, že je globálna ekonomická kríza a Slovensko vďaka našej proexportnej orientácii ostrovom veľmi závislým od toho, ako sa darí krajinám ako Nemecko či Francúzsko, teda krajinám nášho vývozu. A práve tieto ekonomiky sa prepádajú čoraz viac.

Často počúvame, že vláda nekoná a že neprehodnocujeme včas makroprognózy. V tejto súvislosti treba brať na zreteľ dva podstatné faktory. Kríza je totiž čoraz hlbšia a jej koniec dnes nikto nevie objektívne predpokladať. Druhým faktorom je pozícia Ministerstva financií SR v oblasti aktualizácie makroprognóz. Na rozdiel od analytikov, ale aj od NBS, ak MF SR robí aktualizáciu vývoja makroekonomického prostredia, predpokladá aj jej vplyv na daňové a odvodové príjmy, pričom tieto údaje musia predpokladať vysokú mieru pravdepodobnosti. MF SR sa však nemôže držať len predpokladov, ale musí vychádzať aj zo skutočností. Ako sa dá urobiť vážne rozhodnutie v oblasti fiškálnej politiky vrátane aktualizácie deficitu verejných financií bez toho, aby sme poznali aspoň skutočnosť za prvý polrok tohto roku? Bez toho nikdy neurobilo MF SR záväzný predpoklad vývoja deficitu verejných financií do konca roka doteraz pri žiadnom ministrovi financií.

MF SR každý rok robí aktualizáciu makroprognózy dvakrát v prvom polroku, vo februári a v júni. Vo februári sme boli dokonca v porovnaní s aktuálnou prognózou Európskej komisie pesimistickejší v predpovedi HDP o 0,3 %. V júni po prerokovaní s analytikmi v rámci výborov, ktoré už roky fungujú, príde MF SR s ďalšou aktualizáciou, a tá bude môcť byť serióznejším podkladom pre také vážne rozhodnutie, akým je predpoveď vývoja verejných financií do konca roka, vrátane ich deficitu. Také rozhodnutie sa musí totiž robiť zodpovedne. Veď je potrebné si uvedomiť, že štátny rozpočet ako finančno-právny inštitút možno identifikovať z existujúcej finančno-právnej regulácie špecifického druhu spoločenských vzťahov, obsahom ktorých sú na jednej strane práva štátu zákonným spôsobom získavať a požadovať finančné prostriedky na svoju činnosť, chod a napĺňanie svojich funkcií, a na druhej strane povinnosti subjektov zákonom zaviazaných uskutočňovať peňažné platby v prospech štátu, ktorý sa súčasne zaväzuje tieto prostriedky používať aj v ich prospech, i keď nenávratne, neúčelovo, a zverejňovať predpokladaný spôsob a objem ich použitia na určité plnenie úloh a zverejňovať aj informácie o ich skutočnom použití.

I z ekonomického hľadiska je štátny rozpočet ohraničenou ucelenou sústavou peňažných vzťahov, podieľajúcich, resp. podmieňajúcich tvorbu, rozdeľovanie a používanie celoštátneho fondu peňažných prostriedkov. Súčasne tak pôsobí ako základný ekonomický nástroj finančnej politiky a je preto základným finančným plánom štátu, ústredne koncipovaným programom alokácie zdrojov, príjmov očakávaných v určitom období a aj výdavkov. Štátny rozpočet je tak jedným z najvýznamnejších mocenských aktov štátu.

Je nesporné, že po dvoch dekádach bezprecedentnej expanzie sa východoeurópske ekonomiky ocitli na križovatke, ktorá ich môže nasmerovať buď k ďalšiemu rastu, alebo naopak, poklesu. Desať postkomunistických štátov, ktoré vstúpili do Európskej únie, prehodnocuje svoje ekonomické modely. Dôvodom je kríza, ktorá bude minimálne do konca roka brzdiť ich prípadný rast. Globálna recesia má však negatívny dopad aj na tie krajiny regiónu, ktoré zatiaľ nie sú členmi EÚ, lebo ešte nedokončili všetky potrebné reformy. A to môže oddialiť ich

zotavenie. Viaceré východoeurópske ekonomiky: Lotyšsko, Maďarsko, Rumunsko, ktoré sú členmi EÚ, ale aj Ukrajina, Srbsko a Bosna, museli požiadať Medzinárodný menový fond o úver. Aby ho získali, musia zredukovať svoje výdavky, keďže výkon ich hospodárstva klesol a spolu s ním aj rozpočtové príjmy. Ďalšie štáty únie si zase musia položiť otázku, kedy by mali zaviesť euro a či je súčasný model ich ekonomiky, ktorá je výrazne závislá na exporte, schopný života.

Treba si uvedomiť, že hospodárska kríza už vyvolala vo viacerých krajinách nepokoje a viedla k pádu vlád v Lotyšsku, Maďarsku aj v ČR. A zatiaľ čo Západ môže svojim ekonomikám pomôcť stimulačnými balíčkami, Východ sa vracia k pravidlám, ktoré ho priviedli do únie. Nová lotyšská vláda škrtá výdavky o 40 %, aby stlačila deficit aspoň na úroveň 7 % HDP, čo je podmienka poskytnutia úveru od MMF. Aj Rumunsko a Maďarsko už pripravujú podobné kroky, aj keď sa Budapešť dlho bránila reformám sociálneho systému. Podľa analytikov je to však možno už posledná šanca, ako zabrániť potenciálnemu kolapsu.

ZÁVER

Do budúca veľkým nebezpečenstvom je, že politici budú mať strach z reakcie verejnosti na redukcii výdavkov na sociálnu sféru, že radšej upustia od reforiem. A to môže zo strednodobého hľadiska uškodiť ich hospodárskemu rastu. V diskusiách o využití peňazí pri záchranných plánoch na Slovensku sú často dobré postrehy, základný problém je však v tom, že žiadne nové peniaze vláda nevyčlenila, len presúva výdavky z iných oblastí. Peniaze by sa minuli tak či tak a chýba výpočet, o koľko viac pomôžu ekonomike v tomto prípade. Hlavný nástroj vlády na boj s krízou - výstavba diaľnic cez súkromné partnerstvá - sa môže pre nedostatok peňazí zdržať a predražiť. Budovanie infraštruktúry je dobrý nástroj v zlých časoch, najmä ak ju Slovensko potrebuje. Je však len predpokladom na ďalšie zmeny. Skutočný posun pre Slovensko prinesie len jeho nové fungovanie. Kde sú plány ministra financií na spoločné vyberanie daní a odvodov? Desiatky miliárd korún mohol získať na zaplátaní odvodovej diery. A kde sú plány na informatizáciu štátnej správy? Navyše stále chýba výrazné posilnenie školstva (najmä učiteľov). Nie tak dávno slovenská ekonomika rástla viac ako desaťpercentným tempom. Nešlo o výsledok náhody. Pomohla jej kombinácia viacerých faktorov. Politikom i mimovládny organizáciám dáva súčasná kríza výnimočnú možnosť. Ukázať, ako by malo Slovensko vyzerat' po nej. Pretože sa určite zmení, tak ako celý vospelý svet.

LITERATÚRA

1. Slovenský rast strieda hlboký pokles, mínus je 5,4 – percentné. Denník Pravda zo dňa 15.5.2009. Perex, a.s.
2. MIKLOŠ, I.: Prepad ekonomiky potvrdzuje nečinnosť vlády. Denník Hospodárske noviny zo dňa 15.5.2009. Ecopress, a.s.
3. www.statistics.sk

KONTAKT

Doc. JUDr. Alena Pauličková, PhD.
Vysoká škola v Sládkovičove
Fakulta práva Janka Jesenského
Richterova ul.
925 21 Sládkovičovo, SR
e-mail: alena.paulickova@vssladkovicovo.sk